

Život i djelo šejha Mustafe efendije Čolića (1921. - 2004.) (1)

Islamska zajednica dobila je novog magistra islamskih nauka. Riječ je o Mensuru Valjevcu sa Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici. Mensur je rođen 1966. godine, od oca rah. Omera i majke Advije, u Maurovićima kod Visokog. Gazi Husrev-begovu medresu završio je 1986., a 1991. godine diplomirao je na Fakultetu islamskih nauka. Na istom fakultetu nastavlja posdiplomski studij. Magistarske tezu "Šejh Mustafa efendija Čolić (1921.-2004.) – život i djelo" odbranio je, 11. 02. 2009., na Fakultetu humanističkih nauka Internationalnog Univerziteta u Novom Pazaru. Mensur Valjevac trenutno radi na IPF-u u Zenici, kao asistent na predmetu Metodika duhovnog odgoja. Njegov rad predstavlja značajan doprinos osvjetljavanju ličnosti i djela jednog savremenog sufiskog šejha našeg podneblja. Tekst koji ćemo objaviti, u tri nastavka, predstavlja ukratko sadržaj njegovog magistarskog rada.

U Bosni, od vremena *feth-a* pa do današnjih dana, djelovao je i radio veliki broj učenjaka relevantnih u cjelini za islamski svijet, među kojima je bio i veliki broj živih sufija – učitelja naše duhovnosti. Neki su djelovali usmenom riječju, a neki i usmenom i pisanim.

U skupinu prvih možemo ubrojiti (XV stoljeće) šejha Ajni Dedu (p. 866/1461-2.), šejha Šemsi Dedu (p. 866/1461-2.), (XVI stoljeće) šejha Hamzu Balija Orlovića (p. 981/1573-4.), (XVII stoljeće) šejha Ibrahima Bistrigiju (p. 1665.), (XVIII stoljeće) Husejn-babu Zukića (p. 1799.), (XIX stoljeće) šejha Mejli-babu (p. 1853/4.), šejha Hasan-babu Hadžimejlića (p. 1898/99.), (XX stoljeće) šejha Omera Paloša (p. 1925.), šejha hafiza Husni efendiju Numanagića (p. 1931.), šejha Džemila Numanagića (p. 1954.), šejha hafiza Muharema Lemeša (p. 1955.), šejha Halid efendiju Salihagića (p. 1993.), šejhove iz porodice Hadžimejlić, šejha Šefika Alića i dr.

U pročelju druge skupine je (XVI stoljeće) Alauddin Ali-dede (p. 1598.), (XVII stoljeće) šejh Abdullah Bošnjak (p. 1644.), šejh Ahmed Mujezinović (p. 1686.), šejh Hasan Kaimija (p. 1691.), (XVIII stoljeće) šejh Fevzi Mostarac (p. 1747.), šejh Abdullah Salahuddin el-Uššaki Salahi (p. 1782.), (XIX stoljeće) šejh Abdur-Rahman Sirrija (p. 1846/47.), šejh Ilhami-baba Žepčak (p. 1821.), i mnogi drugi.

Tu su i naši savremenici šejh Fejzullah Hadžibajrić (p. 1990.), Abdullah efendija Čelebić (p. 1992.), šejha hafiz Mustafa efendija Mujić (p. 1999.), šejh Mustafa efendija Čolić (p. 2003.), šejh Zakir Bektić (p. 2005.), šejh Salih efendija Ibršević, Ismail Ahmetagić, hafiz Halid efendija Hadžimulić, imam Midhat efendija Čelebić, hafiz Mehmed Karahodžić i dr.

Šejh Mustafa efendija Čolić

Pored ovih sufiskih učitelja u novije vrijeme i naši intelektualci izučavaju tesavvufsku misao i učenje. Prije svih mislimo na profesora Džemala Čehajića, profesora Ismeta Kasumovića, profesora Rusmira Mahmutčehajića i profesora Rešida Hafizovića.

Šejh Mustafa efendija Čolić je jedna od najblistavijih zvijezda našeg duhovnog neba. Najbolji svjedok toga jeste njegov životni put, te njegova djela i

radovi koje je ostavio iza sebe.

Životni put uvaženog šejha (u danjem tekstu Šejh Čolić ili samo Šejh), na intelektualnom planu, bio je jako plodan. On je iza sebe ostavio veliki broj autorskih djela, prijevoda i komentari-sanih prijevoda. Do sada je objavljeno preko dvadeset naslova, a još skoro toliki broj u rukopisima i priprema čeka na objavljivanje. Pored toga Šejh je bio učesnik na nekoliko znanstvenih sku-

pova na kojima je predstavio svoje referate.

Do sada, na našem jeziku, nije objavljena čak ni jedna studija o njemu i o njegovom radu. Primarnim naučnim značajem ovog istraživanja smatram aktualiziranje i produbljivanje interesa za ovu značajnu ličnost naše duhovnosti, njegove radove i prijevode, a samim time i za njegovu tesavvufsku misao i naučavanje.

Što se tiče Šejhovih radova, prema našim uvidima, do danas je 31 ugledao svjetlo dana.

Životni put Šejha Mustafe efendije Čolića

Rana mladost i obrazovanje

Šejh Mustafa efendija Čolić rođen je u Istočnoj Bosni, 1. marta, 1921. godine / 20. džumadel-uhraa, 1339. hidžretske godine, u selu Pločnik, naselju Sokolovići, kod Sokolca, između Romanijske i Devetaka. Po tadašnjem teritorijalnom ustroju ta oblast pripadala je sredu Rogatica. Otac mu se zvao Šaćir, a majka Devlilia, rođena Smajić. Početno osnovno i vjersko obrazovanje stekao je u rodnom mjestu.

Za šest godina, pred četvoricom muallima, savladao je u Mektebu sve ilmihale koji su se u to vrijeme izučavali: *Tuhfetul-ihvan*, *Bidajetu-l-inas* i *Fikhu-l-'ibadat*. Znao ih je skoro napamet. U porodičnoj kući još kao dječak predvodio je džemat u noćnim namazima.

Osnovnu školu završio je sa Demkom Andelić, među osamdesetero srpske djece. Zajedno sa njim izjasnio se da je po nacionalnoj pripadnosti Turčin. Učitelj Dubljević im je kazao da su "Srbi muslimanske vere". Kako je bio najbolji učenik oba učitelja, jednog Srbijanca drugog Hrvata, osobito su ga pazili. Samo jedan puta je kažnjen i to kada je iz bukvare iščupao kraljevu sliku.

Nakon što je položio prijemni ispit za Šerijatsku gimnaziju, nekako pred početak nastave ozlijedio se sjekirom. Razbolio se od trovanja krvi čije će liječenje potrajati mjesec dana. Nakon ozdravljenja amidža Bećiraga upisuje ga u Merhemića medresu u Sarajevu.

Dva mjeseca poslije, amidža, po savjetu travničkog kadije, prebacuje ga u reformisanu Elči Ibrahim-pašinu medresu (Fevziju) u kojoj je bilo još slobodnih mesta. Nakon polaganja specijalnog ispitisa upisuje se u nanovo opremljenu Medresu sa dobro uređenim internatom.

Bio je odličan učenik tako da je dru-

gi i treći razred Medrese završio za samo jednu godinu. Uoči samog drugog svjetskog rata završio je školovanje u Medresi sa dvadeset i šest petica i jednom četvorkom u završnom svjedočanstvu. Bio je najbolji učenik svoje generacije.

Imamski posao i prvi muhadžirluk

Nakon povratka kući, po babinom naređenju, odlazi u selo Rijeka, džemat Podžepљe gdje će kod babinog daidže klanjati teravih-namaz. Kako je u Podžepljisu bila sagrađena nova džamija ostaje da radi kao imam i muallim. 26. januara 1941. godine dekretom Ulema medžlisa u Sarajevu postavljen je za muallima-namještenika u džematu Podžepљe (srez Rogatica). Ovaj dekret će mu biti kasniji uručen. Tu ostaje osam mjeseci i završava jednu hatmu sa četrdesetero djece. Zatim odlazi kući radi odmora. Tu, kod roditelja, 1941. zatiče ga "srpski ustanak".

Iste godine, u dvadesetoj godini njezina života, u mjesecu julu majka mu umire od upale pluća. Četnici mu ubiju oba djeda, oca, dva brata, amidža, daidža i drugu bližu rodbinu. Dvije sestre su mu žive zapaljene u kući. Amidžinca koja je to posmatrala iz obližnje štale, sa dvije preostale sestre, ostat će u životu i to će mu kasnije kazivati. Rahmetullahi alejhim edžmein. U intervjuu za Preporod 1996. za svoje najbliže srodnike kazat će: "Svi moji preci pobijeni su od strane Srba zbog kelime-i-šehadeta."

Nakon povlačenja domobrana iz Rogatice pred četničko-partizanskim upadima odlazi preko Goražda, Foče, Kalinovika i Mostara za Sarajevo. Zajedno sa drugim muhadžirima smješta se u prepune prostorije Gazi Husrev-begove medrese, otrplike u mjesecu oktobru, iste godine.

14. novembra, 1941. godine, pred Kurban-bajram, otac Abdulah Konjicije, Ibrahimaga odvodi ga iz Sarajeva da bude imam u džematu Ostružnica, kod Fojnice. Pedeset i jednu godinu poslije, 14. novembra, 1992. godine, Šejh će ponovo kao muhadžir doći na isto područje.

Iz tog džemata javlja se pismeno Ulema medžlisu u Sarajevu: "Izbjegao sam prije pet mjeseci od četničko-komunističkih bandi iz mjesta službovanja preko Goražda, Foče, Mostara u Sarajevo." Iste godine dobio je dva dekreta o postavljenju: prvi za džemat u Podžepljisu, a drugi za džemat Voljevac-Ostružnica. Dekretom Ulema medžlisa

od 28. marta 1942. godine postavljen je za imama i muallima u džematu Voljevac-Ostružnica. 24. novembra 1945. godine novim dekretom produžava mu se rad kao imama i muallima u istom džematu.

U Ostružnici ostaje desetak godina. Pored imamskog posla, nakon završenog rata, bio je predsjednik i knjigovođa mjesne zadruge. Tu se upoznaje sa mlađim intelektualcem Halid-efendijom Salihagićem koji će postati njezovim nerazdvojnim drugom na putu duhovnog usavršavanja.

Ulazak u tarikat

U vremenskom periodu, između 1945. i 1949. godine, Mustafa-efendija postaje derviš. Ispočetka je oklijevao. Međutim, upoznavanje sa mlađim intelektualcem Halidom Salihagićem bilo je presudno, tako da se ova dva tragaoca za istinom, u najpoletnijim godinama svoga života, u istom mjesecu podervišuju. Prvi kod šejha derviša Rizvan efendije Bodovije, a drugi kod šejha Džemila efendije Numanagića. Pred smrt šejha Rizvana idžazetnamom će promovisati Mustafa-efendiju u šejha i svoga halifu – nasljednika.

Jednu večer, u isto vrijeme, stižu im pismena rješenja od strane Sreza Fojnica za raspored na administrativne poslove u samom Srežu. Bez prethodnog dogovora, obojica odbijaju rješenja i vraćaju ih po predsjedniku mjesne zajednice.

Odmah nakon toga Mustafa-efendija odlazi u "kovačnicu novih ljudi – JNA" na odsluženje vojnog roka u trajnu od dvije godine, a Halid-efendija na prisilni rad od mjesec dana na Romaniju.

Po povratku obavlja imamsku dužnost u dvije gradske džamije u Fojnici. Dekretom Ulema medžlisa od 17. januara 1952. godine premješten je za imama i hatiba džemata Atik-džamije u Fojnici. Na lični zahtjev 03. juna 1954. godine postavljen je za imama i hatiba Šaban-efendijine džamije, također, u Fojnici.

U tim godinama "vrućeg i hladnog rata" pored spomenutih šejhova upoznat će i šejha Hadžimejljić Abdullatif-efendiju i šejha hafiza Muhamarem efendiju Lemeša. Družio se i sa kadijom Gačo hafiz Muhamedom, sa Hadžimejljić hafiz Ćazimom, kao i sa svim mjesnim imamima.

Boravak u Jajcu

17. ramazana, 1955. godine Šejh seli u Jajce gdje je postavljen za imama, ha-

tiba i muallima džamije Esme-sultaniye. Radeći kao imam, u različitim vremenjskim periodima, bio je sekretar Udruženja ilmijje, glavni imam, predsjednik Odbora islamske zajednice i član Republičkog i Vrhovnog Sabora IVZ-e u SFRJ.

Nakon što je Vrhovno starještvo službeno zabranilo da imami nose ahmedije i džubbeta osim za vrijeme obavljanja vjerskih obreda Šejh se pismenom molbom obraća reisu-l-ulemi da on bude izuzet. Međutim, 25. juna 1962. godine dobija odbijenicu.

Sve vrijeme je bio pod prismotrom organa državne bezbjednosti i njihovih pomagača. Zbog obavljanja javnih vjerskih obreda osuđivan je novčanim globama i zatvorskim kaznama.

Šejh je svjedočenjem znanja i produhovljenosti kod imama i običnih ljudi stekao nazivi "muderris", tj. profesor, učitelj. To je izazvalo ljubomoru i zavist, pa je protiv njega upućena neosnovana pritužba. Tri mjeseca poslije, odgovarajući na nju predsjednik Starještva Naim-ef. Hadžiabić napisat će podnosiocima tužbe: "Mustafa-ef. spada među naše najvrjednije imame."

03. februara, 1966. godine unaprijeđen je, od strane tadašnjih organa islamske zajednice, u vjersko-prosvjetnog referenta (glavni imam) Odbora IVZ Jajce. Tu dužnost obavlja do 02. marta, 1977. godine. Sve vrijeme, a i nakon toga, obavlja dužnost imama, hatiba i muallima u džamiji Esme-sultaniye.

Pišući o tom periodu Šejhovog rada Muharem ef. Omerdić kaže: "Sa Muderrisom, kako sam ga i sam oslovljavao, poznajem se od 1965. godine. On je bio ahabab moga dede i babe. Tri godine sam zaredom dolazio na ramazansku praksu na njegov teren. To su nezaboravni trenuci moga života. Učio me je o onome što do tada nisam čuo. Njegovo ponašanje kao hodže učenici-ma je ulijevalo ljubav prema imamskom pozivu. Bio je ponosan na svoju službu i svoj rad. Onako, džovadli, lijep, ponosit i zdrav postao je slika i prilika mnogim softama kakvi bi trebali biti sutra u ovoj odgovornoj službi. Volio je islam, medresu i softe. Prije na desetak godina nego što će Islamska zajednica pokrenuti akciju za ubiranje zekata i sadeka fitra za medresu on je to aktuelizirao u Jajcu. Njegova objašnjenja zašto to tako treba biti i danas su aktuelna. Moji kontakti su ostali sa njim do njegova preseljenja. Uvijek mi je davao podršku i podsticao moj rad. To je činio i prema drugima."

Ibrahim efendija Babić svjedoči da je rahmetli Šejh bio jako tolerantan, da nije provodio nikakve represije ili name-tao neke stege bilo porodici, bilo svojim kolegama kao glavni imam. S druge strane bio je jako principijelan prema sebi. Prije puštanja brade svaki dan se brija, brkovi su mu uvijek bili uredni, svake sedmice se podšišavao, nikada iz kuće nije izašao bez svijetle košulje skopčane do pod vrat, sa kapom i u sakou, čak i ljeti. Zadnju paru koju je imao davao bi prosjaku, nikad se ne obazirući na to ko je i šta je taj prosjak. Kasnije je pustio bradu i nosio je šejhovski tadž. Volio je da se šali, ali nikada vulgarno i uvijek bi, i iz šale, izvlačio neku pouku. U svojim nastupima i svome predstavljanju islama bio je jako širok, tako da je odstupao od stereotipa toga vremena. Nastojao je da ljudima olakšava, da im učini lijepim vjeru i omili Dragog Boga. Imame je voli bezrezervno, sa punim srcem, i to nije nimalo skrivaо. Čak je govorio, prema hadisu, da ako su iko evlije (Allahovi odabranici) toga vremena onda su to imami, jer svojom javnom pojavom na dženazama, u džubama i ahmedijama, podsjećali su na smrt, na ahiret, a samim time i na Allaha. Svi koji su živjeli u tom periodu znaju što znači moralna podrška nekome ko je tretiran kao građanin drugog reda.

Jednom je savjetovao Ibrahim efendiju: "Svaki hadis kojeg pročitaš ili čuješ, ako možeš da izvršiš njegovu poruku obavi je makar jedan puta u životu, zbog Pejjambera, sallallahu alejhi ve selleme."

Pored velike širokogrudnosti, Šejh je bio izuzetno hrabar kada je to bilo potrebno. Jedne prilike dok je bio glavni imam kada su došli policijski inspektorji Šejh se na njih izvikao tako da su to čuli svi na hodniku, prisjeća se Ibrahim efendija. Vikao je: "Vi od mene pravite neprijatelja ovog naroda i ove države, od mene kome su četnici poklali i pobili svu najbližu porodicu. Vi ste neprijatelji ove države i među vam će se pojaviti oni koji će je srušiti."

Penzionisanje i drugi muhadžirluk

Šejh je penzionisan 31. marta 1987. godine, nakon više od 45 godina provedenih u mihrabu.

Od penzionisanja pa do rata Šejh je odlazio jedan ili dva puta mjesečno u Carevo Polje, mjesto u blizini Jajca, gdje se u jednoj privatnoj kući održavao sedmični halka-zikr. One sedmice kada bi dolazio Šejh iz Akindije se učila Evradi-

fethija, sura el-Feth, Jasin i el-Mulk. Poslije akšam namaza učio bi se zajednički zikr, a poslije toga Šejh bi se obraćao prisutnima.

1992. godine, nakon četničke okupacije, napušta sa svojim džematlijama Jajce. Ljudi su kupili ono najnužnije, a on je ponio sa sobom nekoliko kartonskih kutija svojih rukopisa i nešto knjiga. 14. novembra stiže u Kaćune kod Busovače.

Boravak u Visokom i povratak

Najvećem Dostu (Er-Refikul-E'ala)

1995. godine Šejh se preselio u Visoko gdje će ostati sve do povrata Najvećem Dostu.

Od dolaska u Visoko, skoro da nije bilo dana, kada neko nije bio u posjeti kod Šejha. Od političara, privrednika, muftija, imama, derviša, bivših džematljija i običnih ljudi. Sama Šejhova pojавa bila je događaj za ljudе koji ga prvi put vide. Do pred kraj života Šejh je neumorno i satima govorio sa svojim sabesednicima. Svi su ostajali intelektualno ili duhovno razoružani, a ujedno bogatiji novim zaključcima i spoznajama. Ostatak vremena, u ovom periodu, provodio je u redigovanju svojih rukopisa i njihovoj pripremi za štampu. Prije štampanja neke knjige Šejh je imao običaj, u krugu simpatizera, i posjetioca čitati tekstove koje je spremao za štampu.

5. maja, 2004. godine/16. rebiul-evvela, 1425. hidžretske godine, u 84. godini života Šejh je preselio na bolji svijet. Rahmetullahi 'alejhi rahmeten vasi'aten.

U Visokom Šejhu su hizmetili, pomagali i dali veliki doprinos objavljuvanju i promociji rezultata Šejhovog duhovnog puta i intelektualnog rada sin Ahmed, snaha Jasmina, Sejid efendija Đozić, Jasna Skopljak i dr. Takoder, značajan doprinos dali su i brojni sponzori.

Šejh je stupio u brak sa Belkisa-hanumom, rođ. Babić, iz Rogatice 1948. godine. Njihovi potomci su sin Mehmedalija (r. 1954.), kćerka Fatima (r. 1955.), i sin Ahmed (r. 1956.), zatim petero unučadi: od Mehmedalije Vedad, od Fatime Lejla i Husejn i od Ahmeta Selma i Selmana.

Danas se, u Jajcu - gradu u kojem je Šejh Čolić proveo skoro svoj cijeli radni vijek - nalazi ulica sa imenom Šejh Mu-stafe ef. Čolića.

Mensur Valjevac

Život i djelo šejha Mustafe efendije Čolića (1921.-2004.) (2)

Duhovni put (sejri-suluk)

U izvorima koji govore o šejhovom životopisu ne nalazimo skoro nikavih podataka o njegovom duhovnom putu, kao i o fazama kroz koje je prolazio. Isto tako, u njegovim djelima i prijevodima nalaze se tek neke naznake u vezi s tim. Tako da je vrlo teško prezentovati njegovu duhovnu biografiju u svjetlu tesavvufske misli, kao i njegove *halove i mekame*¹ u svjetlu tesavvufske literature.

Kako smo ranije kazali, borač u okolini Fojnice, druženje sa tamošnjim šejhovima i upoznavanje sa mladim intelektualcem Halid-efendijom Salihagićem bilo je presudno za dalju orijentaciju šejha Čolića prema tesavvufu.

Naime, mladog Mustafa-efendiju šejhovi su poticali da se poderviši, ali je on oklijevao. I tek, kada se upoznao i sprijateljio sa Halidefendijom oba su se u jednom mjesecu podervišili. Halid-efendija se predao (*teslim*) i povezao (*intisab*) sa šejhom Džemil-efendijom Numanagićem,² a Mustafa-efendija sa šejh Rizvanom Bodovijom (1887-1954.).³

Pišući o duhovnom putu šejha Čolića Sejid-efendija Đozić kaže: "Šejh Derviš Rizvan-efendija ga je okupirao svojim ruhanijetom toliko da je postao pravi mistik i *rahib* (asketa). Ova dva mlađa prijatelja, nisu se zadovoljili samo mističnim (džezbijjskim) tarikatom, pa su otpočeli studije *sulukskog* (gnostičkog) tarikata. Pošto je tesawwuf tarikatska teorija, i pošto su oba mlađa derviša bila naklonjena *ilmi-kelamu* i filozofiji, otpočeli su sistematski studirati i iščitavati tesavvufska i druga djela. Sve to je interpretirao mlađi derviš (*mutesawwif*) Halid-efendija, a naš pisac ga je pomno pratio i stekao uvjerenje da mu je ostala još samo ta kombinacija naobrazba, kao i da mu je to život-

Šejh Mustafa efendija Čolić

na sudbina. Stalni *fikr*⁴ i *zikr*,⁵ *tefekkur*⁶ i *tezekkur*,⁷ su obojicu opili u tolikoj mjeri da su postali i bili džennetlije usred boljševičkog pakla.⁸

Ulazak najboljeg softa svoje generacije, mlađog i perspektivnog imama Mustafa-efendije Čolića u tarikat bilo je vrlo značajno za očuvanje sufiskog mišljenja i tradicije u našim krajevima jer će, vrlo brzo, tadašnja Islamska zajednica, pod pritiskom državnih organa, početkom pedesetih godina prošloga vijeka, staviti tekije van svojih okvira i time marginalizirati tesavvuf i sve što je u vezi sa njime.⁹

Sam šejh kaže: "Što se tiče mojih prvih šejhova, to su bili: Hadžimejlić šejh Abdullatif-efendija, Numanagić šejh Džemil-efendija, Bodovija šejh Derviš Rizvan-efendija, a onda Hadžimejlić šejh hafiz Kjazim-efendija, rahmetullahi alejhim ve kuddiset esraruhum."¹⁰ On ističe da su ga ova četiri šejha podučavala kao svoje vlastito dijete.

Nije bio ni zagovornik vezivanja isključivo samo za jednog šejha. On je smatrao da jedan derviš može imati više šejhova. I to:

1. Zvanični šejh, koji nosi šejhovsku odjeću;

2. Zikirski šejh, koji podučava muride ezkarama;

3. Sohbetski šejh koji rukovodi u ilumima šerijata i tarikata, ma'rifeta i hakikata islamskog.¹¹

Sejid-efendija Đozić, pored ostalog, ističe: "Glavni posao mu je bio *zikr* i *fikr*, *tezekkur* i *tefekkur*, *mutale'a*¹² i *muzakera*,¹³ a zatim pisanje i prevodenje tesawwufskih kitaba. To mu je 'bi inajetillahi' bio sevep da bude svestrani hodža i šejh. Njegove džematlije u Jajcu su ga promovisali za svoga muderrisa, a šejhovi i derviši su ga promovisali za šejha, šerijatskog muallima i tarikatskog muršida."¹⁴ Šejh bi ponekad govorio: "Ja sam hodža i derviš."¹⁵

Iako je bio, formalno, pripadnik nakšibendijskog tarikata¹⁶ i prevodio djela koja se tiču postulata tog tarikata, šejh ga nikada nije preferirao. On je govorio da je slijedbenik univerzalnog tarikata, tzv. *tarikati-muhammedije-islamije*.

Šejh je bio izuzetan poznavalac arapskog jezika, a poznavao je i turski jezik. "Ja sam se tada dobro uputio u arapski jezik, doduše samo očni, pošto nisam slušao govorni arapski jezik, nisam mogao razumjeti kad se tim jezikom govorи. Napisani arapski tekst sam dobro razumio, te sam se osposobio da mogu prevoditi klasična arapska djela o islamu. Bavio sam se, uglavnom, studijom tesavvufa."¹⁷

Rezultat takvog životnog iskustva jeste, do danas, preko dvadeset objavljenih autorskih knjiga, prijevođa i drugih radova i još toliki broj koji čeka u rukopisima i pripremama. To svrstava rahmetli šejha u najplodnije autore sufiske provenijencije našeg podneblja.

Međutim, šejh je, zbog svoje velike skromnosti, govorio: "Ja sam derviš svakome ko sebe smatra šejhom,

a šejh sam svakome ko mene smatra i prihvata za šejha.”¹⁸

Šejh je zvanično promovisao i dao idžazetnamu Ibrahim-efendiji Babiću, Ramiz-efendiji Bećireviću, Nijazu Džindi i Derviš-efendiji Imamoviću.

Ako bismo posmatrali ukupno šejhovo životno iskustvo, mogli bismo reći da su značenja kur'anskih riječi: “U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o

stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. ‘Gospodaru naš Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!’”¹⁹ bila odslikana u njegovom svakodnevnom životu.

Prije preseljenja, na upit jednog od učenika: “Šta ćemo mi poslijе Vas?” odgovorio je: “Imate moje knjige. Ko se bude sa njima družio družit će se i sa mnom.”

Pola godine nakon njegova pre seljena, na tevhidu za šejhovu dušu (ili kazano šejhovim jezikom, za “in-

sana osobno”) imam Midhat-efendija Čelebić je kazao: “Toliki je obim šejhovog rada da mi u pedeset na rednih godina nećemo biti u stanju doseći njegove spoznaje i duhovne horizonte i obzorja.”

Šejh hadži Halid-efendija Salihagić (1916-1993.)

Ličnost koja je, možemo slobodno reći, formativno obilježila najznačajniji dio šejhovog života bio je hadži Halid-efendija Salihagić. On je sa šejhom zajedno prešao duhovni put i prostudirao sve što je šejh prevodio i na čemu je radio. Šejh Čolić ga je vrlo često spominjao u svojim sijelima, a o njemu govori i u svojim knjigama. Rahmetli šejh, pišući o njemu, ističe da je on bio: “Moj posebni tarikatski i marifetski joldžija,²⁰ rahmetullahi alejhi.”²¹

Muharem-ef. Omerdić, pišući o odnosu ove dvojice velikana, kaže: “Jedan od njegovih životnih sputnika šejh Halid-ef. Salihagić bio je njegov korektiv kakvog bi poželio svaki umni čovjek. Takva dva ahbaba bilo je teško naći u Bosni. Oni su bili sijači plodnog sjemena koje je svoje žile pustilo u tlo mnogih mjesta ove zemlje.”²²

Pisani biografski podaci o životu hadži Halid-efendije Salihagića su oskudni. Daleko su obimnije usmene predaje njegovih duhovnih potomaka, njegovih prijatelja i općenito ljudi koji su ga poznavali. Ta kazivanja su, uglavnom, u vezi s njegovim duhovnim putem, spoznajom, zaključcima i stavovima o pojedinim pitanjima i problemima koji su se javljali u tom vremenu.

Šejh hadži Halid-efendija posebno je bio oduševljen prijevodima Ibn Arebijevih djela koje je sačinio šejh Čolić, a i sam je bio je okean znanja, spoznaja i otkrovenja.

Pored toga, šejh Halid-efendija analizirao je društvena kretanja u svijetu i u domovini. Deset godina prije posljednjeg rata govorio je o nužnosti široke platforme djelovanja Bošnjaka muslimana. Kada je osnovana SDA, podržao je aktivno uključivanje u njen rad i djelovanje. Šejh Mustafa-efendija uopće ili vrlo rijetko se doticao takvih pitanja.²³

Iako je bio izraziti duhovnjak, Ha-

Džamija Esme-sultanie u Jajcu, gdje je šejh Čolić proveo najveći dio svoje imamske službe.

lid-efendija je, kako to ističe i sam šejh Čolić u svojim djelima, bio *par excellence* intelektualac: "Imao sam sreću da sa sobom imam jednog intelektualca, pa smo dobro kombinirali, ja svoje vjeroučno znanje, a on naučno znanje, pa smo zajednički studirali. Ja bih svakom hodži preporučio da sebi u društvo nađe jednog naučnog intelektualca, da se druže, da jedan drugom pomogne."²⁴ Jako je ilustrativna slijedeća anegdota. Naime, gvardijan samostan u Fojnici jednom prilikom, na misi, javno je upozorio svoje župljane na Halida Salihagića rekavši da se strogo paze da stupaju u kontakt s tim čovjekom jer on čita više knjiga od cijele njegove župe zajedno. Hadži Halid-efendija redovno je išao u biblioteku samostana i iznajmljivao desetine knjiga.²⁵

Profesor Čehajić, na dva mesta, u knjizi *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama*²⁶ spominje Halid efendiju. Na prvom, u nakšibendijskoj *silsili*²⁷ koja ide preko Vukeljića i, na drugom, govoreći o nakšibendijama u Fojnici. Nakon što je spomenuo šejha Džemila Numanića, on kaže: "Njega je naslijedio šejh Halid Salihagić, koji i sada djeluje i propagira ideje nakšibendija."²⁸

Ljudi na koje je hadži Halid efendija imao presudan utjecaj, pored šejha Mustafa-efendije Čolića, prema našim saznanjima su: Ibrahim Numanić, Muhamed Sarajlić, hadži Salih Mekić, šejh Salih efendija Ibršević, doktor Alija – sin Fahri-efendije Iljazija iz Đakovice, rahmetli Abdullah efendija Čelebić, imam Midhat-efendija Čelebić, Sulejman-efendija Čelićković, šejh Šefik Alić, šejh Halil Brzina, Čamil Medar i Adil Lozo.

Kada razmišljamo o ovoj dvojici velikana prisjećamo se hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve alihu ve selleme:

"Ostavljam vam ono čega, ako se budete držali, nećete poslije mene zahvaliti. Jedno od toga je uzvišenje od drugog: Allahova knjiga koja je ispruženo uže sa Neba do Zemlje i moje potomstvo – porodica moje kuće. Njih dvoje se neće razdvojiti dok ne stignu do moga vrela, pa gledajte kako će te me naslijediti u pogledu njih."²⁹

O jednom svjedoče njegove knji-

ge i radovi, a o drugom njegovo duhovno potomstvo.

Nadamo se da će u skoroj budućnosti biti sakupljena građa o životu i duhovnom putu hadži Halid efendije Salihagića od ljudi koji su još uvijek živi, koji čuvaju uspomene na njega i nose i razvijaju njegove spoznaje.

Bilješke:

1. Imam el-Kušeđri daje slijedeće definicije hala i mekama: **وَالْخَالُ عِنْدَ الْقَوْمِ مَعْنَى بِرَدِّ عَلَى الْقَلْبِ مِنْ (هَذَا)** غير تعمد منهم ولا اكتساب لهم من طرب أو حزن أو سخط أو قبض أو شوق أو رعاية أو هبة احتياج فالآحوال مواهب والمقامات مكاسب والآحوال تأثير من مقامه وصاحب الحال متفرق (عن حالي) Hal kod sufija se odnosi na neko značenje-stanje koje dolazi na srce, bez njihove namjere, privlačenja i sticanja, kao što su: ushićenje, tuga, raspoloženje, zatvorenost, žudnja, uzrujanost, strah ili potrebnost za nečim. Halovi su darovani, a mekami su zaradeni. Halovi dolaze bez prethodnog postojanja, a mekami proizilaze iz ulaganja napora. Posjednik mekama je postojan na svome mekamu, a posjednik hala narasta na svome halu." Ebul-Kasim Abdul-Kerim ibn Hevazin el-Kušeđri, Er-Risaletul-Kušeđrijetu, Šeriketu mektebeti ve mebat'eti Mustafa el-Bali el-Halebi ve evladiji bimisr, 2. izdanje, Kairo, 1959., str. 34.

2. Profesor Čehajić dva puta spominje šejh Džemil efendiju Numanagića u nakšibendijskoj silsili, ne iznoseći nikakve detalje o njemu. Vidjeti: Džemal Čehajić, op. cit., str. 55. i 59. Iz više intervjuja smo saznali da je bio derviš šejh Hasan-babe Hadžimejlića (p. 1898/99), a poslije je on bio šejh Abdullatifu (p. 1951.), sinu svoga šejha Hasan-babe. On je, također, hadži Halid efendije Salihagića (p. 1993.). Preselio je 1954. godine. 52 godine bio je mujezin u Čaršijskoj džamiji u Fojnici u čijem dvořištu se nalazi njegov mezar.

3. O šejh Rizvan Bodoviji Sarajliću (1887-1954.) nismo pronašli pisane tragove. Iz različitih intervjuja smo saznali da je bio visokog rasta, oglavački-murid i derviš šejha Hamdi efendije Sikirića koji je vodio tekiju na Mlinima od 1907. do 1917. godine kada preuzima tekiju na Oglavku. Bio je, kako se to onda zvalo, cimerman (tesar). Bavio se izgradnjom kuća. Međutim, to nije smetalo Šejhu Čoliću da ga okabuli kao svoga muršida, jer je u njemu prepoznao vrijednost. Šejh Čolić ga je opisivao kao duhovnog gorostasa. Njegov mezar danas se nalazi u Fojnici, a Šejh Čolić mu je obnovio nišane poslije zadnjeg rata.

4. Razmišljanje, meditacija, logika.

5. Jezički riječ zikr znači spominjanje, sjećanje i ima suprotno značenje od zaborava. Za terminološko značenje ove riječi islamski učenjaci dali su više definicija.

6. Domišljanje, promišljanje.

7. Dosjećanje.

8. Sejid ef. Đozić, Kratka biografija pisca ovog kitaba, iz djela Brilijanti mudrosti (Tekstovi mudrosti, biti i suštine), Šejhul-Ekber Muhujuddin ibn Arebi, kaddesallahu sirrehu, prevodilac i komentator: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2005., str. 448.

9. Negdje u tom periodu od strane državnih organa bit će zabranjen i rad mekteba. Čak i u Gazi Husrevbegovoj medresi tri godine nisu primani novi učenici. Značajan doprinos vraćanju tekiju u okvirе Islamske zajednice dati će Šejh Fejzulah Hadžibajrić. Vidjeti: Samir Beglerović, op. cit., str. 10-39.

10. Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, El ezkaru vel evradu – evidencije i definicije osnovnih ideoloških i religioznih učenja, str. 8.

11. Hullasatul-evlijaih-arifin šejh Tadžuddin Usmaniјa Hindija, kaddesallahu sirrehu, Miftahul-me'ijje fi tarikat-nakšibendije – Ključna spoznaja islamskog tarikatskog učenja – uvod u mistički i gnostički tarikat, prijevod i komentar: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekijski odbor Šejh Hu-sejn-Babine tekije – Živčići, Visoko, 1999., str. 28. O vezivanju za više šejhova šejh, šehid, Medžduddin el-Bagdādī kaže: "Što je više posrednika u ilm-i bātinu, odnosno, što je veći broj onih od kojih salik uzima fejz, utoliko je i on vrijedniji i bolji. To je zbog činjenice da se umnožavanjem hakikatskih nureva, koji sijaju u srcima mešaïha, a koje oni crpe sa kanđilja vjerovjesništa (nubuvvet), omogućava mu ridu da njegov put postane još svjetlij." Muhammed Pārsā, Muhammed Bahāeddin hazretleri'nin sohbetleri (RISĀLE-I-KUDSIJE), tercüme: Necdet Tosun, Erkam yayınları, İstanbul, 1998., str.26-7.

12. Iščitanje, studiranje.

13. Ponavljanje, redigovanje.

14. Sejid ef. Đozić, Kratka biografija pisca ovog kitaba, op. cit., str. 449.

15. Muhamrem Omerdić, op. cit.

16. O nakšibendijskom tarikatu više vidjeti: Dr. Rešid Hafizović, Temeljni tokovi sufizma, Bemust, Sarajevo, 1999., str. 425-430.

17. Čolić, h. Mustafa ef., Tarikat je, zapravo šerijatski šerijat, str. 12.

18. Iz nedatiranih intervjuja sa Ibrahimom efendijom Babićem.

19. Sura Ali Imran, 190-191.

20. Saputnik.

21. Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, El Ezkaru vel evradu – evidencije i definicije osnovnih ideoloških i religioznih učenja, str. 8.

22. Muhamrem Omerdić, op. cit.

23. Uzimajući ovaj intervju od Ibrahimom ef. Babića prisjetili smo se uloga imama Homeinija i allame Tabatabajia.

24. Čolić, h. Mustafa ef., Tarikat je, zapravo šerijatski šerijat, str. 12.

25. Iz nedatiranih intervjuja sa šejhom Šefikom Alićem, vekilom Halid efendije.

26. Džemal Čehajić, op. cit., str. 55. i 59.

27. "Lanac po kome se prenosi tarikatsko znanje u neprekidnom redoslijedu od Allahovog poslanika Muhammeda a.s. pa sve do šejha (muršida) našeg vremena." Fejzulah Hadžibajrić, op. cit., str. 209.

28. Džemal Čehajić, op. cit., str. 59.

29. Ovaj hadis izrečen je na povratku s oprosnog hadža u oazi Hum. Vidjeti: Tefsir Ibni Kesir, Skraćeno izdanje, Sarajevo 2000., str. 1206. Drugi hadis koji je daleko prisutniji u literaturi: "Ostavljam vam Knjigu Božiju i sunnet Njegovog Poslanika. Ako ih se budete pridržavali, nikada nećete zahvaliti." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve alihu ve selleme, izrekao je prilikom poznatoggovora koji je održao na Arefatu, za vrijeme oprosnog hadža. Vidjeti: Malik ibn Enes, El-Muvetta', Daru ihjait-turasil-arebijj, Kairo, bez godine, 2/899., hadis br. 1594.; Muhammed Husejn Hejkel, Život Muhammeda, a.s., El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 531.

Mensur Valjevac

Život i djelo šejha Mustafe efendije Čolića (1921.-2004.) (3)

ŠEJHOV INTELEKTULANI RAD

Životni put i rad uvaženog šejha na intelektualnom planu, kako je već istaknuto, bio je jako plodan. On je ostavio veliki broj autorskih djela, prijevoda i komentarisanih prijevoda. Do sada je objavljeno preko dvadeset naslova, a još skoro tolikih ih je u rukopisima i pripremi i čeka se njihovo objavljanje. Pored toga, šejh je bio učesnik i nekoliko znanstvenih skupova na kojima je bio i izlagач.

Autorski radovi

Već smo istakli da je rezultat tog neponovljenog životnog iskustva, do danas, preko dvadeset objavljenih autorskih knjiga, prijevoda i drugih rada i još toliko rada koji čekaju u rukopisima ili su spremni za štampu. To šejha Čolića svrstava u najplodnije autore sufiske provenijencije našeg podneblja.

Skoro je nevjerojatno da je toliko intelektualno pregnuće mogao pokazati jedan imam, što, nedvojbeno, govori da je život šejha Mustafa-efendije Čolića bio ispunjen do posljednjeg dana.

On je, jednostavno, bio izuzetan pregalac i istraživač koji je znao raspredeliti svoje vrijeme i obaveze i ustrajati u svemu što je bilo predmet njegova intelektualnog i duhovnog zanimanja.

Pored toga što je mnogo prevodio, šejh je pisao i vlastita djela. Sva njegova djela izraz su lične tesavvufske misli i usmjerenja.

Lepeza tema i pitanja kojima se šejh bavi u svojim autorskim djelima, kako će se u nastavku vidjeti, tako je široka.

Glavna karakteristika njegovog autorskog rada je originalnost i autentičnost. Pored toga, on je razvio i vlastitu leksiku koja izvire iz duha kur'ansko-hadiskih iskaza i značenja i koja, vrlo često, izgleda nestandardizirano. Šejh je razvio veoma osebujan stil izražavanja, s veoma suptilnim i, nadalje, vrlo preciznim značenjima.

Do danas je objavljeno devet autorskih djela šejha Čolića. I to:

1. Čolić Mustafa (El-Fekirul-hakir), ZBIRKA KRATKIH MINBERSKIH HUTBI (الخطب المنبرية لنصيحة المؤمنين), Jajce, 1960., broj stranica 120.

2. EL EZKARU VEL EVRA- إذكار وآيات واد

DU – EVIDENCIJE I DEFINICIJE OSNOVNIH IDEOLOŠKIH I RELIGIOLOŠKIH UČENJA, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija Visoko, 1998., broj stranica 386.

3. ISA, alehisselam, U SVJETLU ISLAMSKE TRADICIJE, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Grafičko izdavačko preduzeće "Bosnagraf", Visoko, 2000., broj stranica 264.

4. SA BISMILOM A BEZ BISMILE, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2000., broj stranica 179.

5. خَيْرَتُ الْأَقْوَالِ وَالْأَخْوَالِ فِي مَرَابِعِ عَقِبَةِ إِلْشَلَامِ لِأَوْلَى الْأَنْتَابِ وَالْأَصْلَارِ ZBIRNI ILMIHAL ISLAMIZACIONIH STANJA I PITANJA ZA ODRASLE I DORASLE, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2001., broj stranica 445.

6. SROČENI ILMIHALSKITEKSTOVI, saставio i sročio: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2001., broj stranica 169.

7. BOŽANSKE OBJAVE – KITABSKE I EKVANSKE, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2003., broj stranica 141.

8. كلام الرحمن ولسان الإنسان BOŽANSKI GOVOR I INSANSKI JEZIK, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2006., broj stranica 124.

9. EL-MEKUTUBATU – OSOBNE PROMOCIJE I VLASITE EMOCIJE, autor: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2007., broj stranica 398.

Podvrsta autorskih djela Šejha Čolića su i njegovi naučni radovi:

1. Čolić, šejh i muderis hadži Mu-

Šejh Mustafa efendija Čolić

stafa efendija, džematski imam u Jajcu, NEKOLIKO RECEPATA DUHOVNIIH GOZBI I LIJEKOVA (ramazanski podsjetnik i upute pobožnim džematlijama), Jajce, ramazan, 1400. h. g. (1980.).

2. Čolić, h. Mustafa Šemsi derviš tarikati muhammedije-i-kur'anije, ANALIZA I ANALITIKA EVIDENTNOG BOŽANSKOG OBZNANBENOGL UNIVERZUMA I NJEGOVOIH FAKULTIVITETA: INSANA, KUR'ANA I ALEMŠKOG UNIVERZUMA, Zbornik radova, 1. seminar o Časnom Kur'antu, Zenica, 31.03. – 01.04., 1996.

3. Čolić, Mustafa, TRAŽEĆI NOVINU SEBE, BLAGAJ – islamsko predanje i bošnjačko nasljeđe, I/1/1997.

4. ČOLIĆ hadži Mustafa. Šemsi ve Ruhi, EVIDENCIONA ANALIZA FIZIČKOG I METAFAZIČKOG ČOVJEKA, referat sa 6th International Congress of the WIAMH, Tuzla, Bosnia and Herzegovina, August 13 – 15, 1999., objavljen u zborniku: Duhanost i mentalno zdravje, uredili: Osman Sinanović, Rešid Hafizović i Izet Pajević, "SVJETLOST", Sarajevo, 2002.

5. Čolić, šejh Mustafa, MOGUĆNOST OBNOVE RAZRUŠENOG BRAKA IZMEDU NAUKE I VJERONAUKE, (Isa-begova tekija u Sarajevu), Zbornik radova Udrženja Obnova Isa-begove tekije, Sarajevo, 2006.

6. Čolić, h. Mustafa ef., TARIKAT JE, ZAPRAVO ŠERIJATSKI ŠERIJAT (intervju),

Preporod – islamske informativne novine, br. 13/596, 15. septembar, 1996.

Prijevodi

Pored velikog broja autorskih djela šejh je ostavio i značajan broj prijevoda.

Već ranije je istaknuto da je šejh bio izuzetan poznavalac arapskog jezika, a poznavao je i turski jezik.

Njegovi prijevodi nekada su doslovni, nekada prilagođeni i prepričani, a nekada prokomentarisani i dodatno objašnjeni. Komentari su mu autentični i odraz su njegovog tesavvufskog mišljenja i halova.

Neke prijevode šejh Čolić je dva i tri puta radio i dorađivao.

Skoro da je nepoznato, u našoj petstogodišnjoj historiji, da je jedan imam uložio toliko truda i energije na prevođenje djela naše religijske i duhovne tradicije.

Šejh nije prevodio samo jednostavna djela. On je preveo npr., dva puta, najsloženije djelo sufiske gnose *Fususul-hikem*.

Njegovi prijevodi mogu se kategorisati kao doslovni, prepjevani, komentarisani i kraći. Do sada ih je objavljeno šesnaest:

1. Imam hafiz fakih Ebu Zekrija Muhuddin Jahja Nevevi, r.a., *VRTOVI POBOŽNJAKA – IZRAZA BOŽIJE POSLANIKA*, za potrebe članova Udruženja ilmije u Jajcu i Bugojnu, sa arapskog **preveo** Čolić Mustafa, džematski imam i rukovodilac seminara u Jajcu, a po nalogu Udruženja ilmije izradio Omerdić Muhamarem rukovodilac seminara u Bugojnu i džam. imam u Pruscu, bez mjesta izdanja, 1974., broj stranica 396.

2. *IBLISOVA ISPOVIJEST ALLAHOVOM POSLANIKU MUHAMMEDU A. S.*, s arapskog Mustafa ef. Čolić, Kadirisko-beđevijska Tekija Čeljigovići – Sarajevo, 1993.

3. Imam Ebu Abdullah Muhammed ibni Sulejman El-Džezuli, *DELAILUL – HAJRAT* (Zbirka salata i selama), **preveo sa arapskog i sročio**: šejh hadži Čolić ef. Mustafa – džam. imam Esme-sultanije džamije u gradu Jajce, uredili: sejjid šejh h. Halid ef. Salihagić, Ibrahim ef.

Numanagić r.a. i Hazim ef. Numanagić, izdavač: "NABA" VISOKO, suizdavač: PGD "BOSNAGRAF" VISOKO, u Visokom, maja 1995. godine, broj stranica 231. (prvi prijevod)

4. Prijevod Risale "ŠTA JE TARIKAT, HAKIKAT I MA'RIFET", od Velike Dinske Zvijezde Šejha Muhuddina el-Arebi, k.s., **prijevod** sa arapskog: Šejh Mustafa ef. Čolić, objavljeno u zborniku Ibni Arebi – Šejh Ekber – Tesavvufski prikaz, izdavač: Kadirisko-beđevijska Tekija Čeljigovići – Sarajevo, Sarajevo, 1997.

5. Allametul-muhakkik šejhul-alim

kije – Živčići, Visoko, 1999. godine, broj stranica 208.

7. Šejhul-ekber ibn Arebi, kadessallahu sirrehu, الرَّسُولُ الْأَوَّلُ APΣΟ-LUTNA I EVIDENCIONA, DE FAČNA I DE IURNA EGZISTENCIJA – OPSTOJANJE I POSTOJANJE; OSOBNA SPOZNAJA svoga i svjetskoga subjekata i njegove egzistencije, **prevodilac i komentator**: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2000., broj stranica 47.

8. Allame šejh Muhammed ibni Su-

Novosagrađena džamija
Esme-Sultaniye nakon
četničkog rušenja

Muhammed efendija Rumija Bergivija hanefija, *ET TARIKATUL MUHAMMEDIJ-JETUL ISLAMIJETU – EVIDENCIJE I DEFINICIJE ISLAMSKIH ŠERIJATSKEH UČENJA I VJEROVANJA*, **prevodilac i komentator**: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija Visoko, 1998., broj stranica 413.

6. Hullasatul-evlijail-arifin šejh Tadžuddin Usmanija Hindija, kadessallahu sirrehu, *MIFTAHL-ME'IJE FI TARIKATIN-NAKİBENDİJİYE – KLJUČNA SPOZNAJA ISLAMSKOG TARIKATSKOG UČENJA – UVOD U MİSTİČKİ I GNOSTIČKİ TARİKAT*, **prijevod i komentar**: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekijski odbor Šejh Husejn-babine te-

lejman El-Bagdadi, El-Halidi, En-Nakşibendi, kadessallahu sirrehu, مختصر المدحقة الندية في الطريقة النقشبندية ZNANSTVENI TARIKATSKI PRIRUČNIK I VAS-PITNI SUFIJSKI UDŽBENIK, **prevodilac i komentator**: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2000., broj stranica 152.

9. Muhammed Ebu Hamid El-Gazali, rahmetullahi te'ala alejhi, عَجَابُ الْفَلَبِ مِنْ إِخْيَاءِ عُلُومِ الدِّينِ ZAGONETNOSTI I NEPOZNANICE METAFIZIČKOG SRCA (METAFIZIČKOG ČOVJEKA), **prevodoc i komentator**: Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica),

Visoko, 2000., broj stranica 203.

10. Kutub, Gavs, Pir, Šejh Abdul-Kadir el-Gejlani, kaddesallahu sirrehul-aziz, الرسالة الفوبيّة SPASONOSNA POSLANICA (saopćenje, objava, rasprava), **prevodilac i komentator:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2002., broj stranica 260+91. (drugi prijevod)

11. Šejh Abdul-Kadir ibni Ahmed Kehevani, الصرف والنحو اللساني واللغوي مُتّبعةً الفقير المتجرد وسيرة المُربِّي المُتفَرِّغ SINTAKSA NA-UČNOG I VJERONAUČNOG JEZIKA ZNATIŽELJA SVAKOG "MURIDA" I POTREBA SVAKOG "FERIDA", **prevod i komentari-sao:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2001., broj stranica 345.

12. TARIKATSKI PIROVI – DINSKI ISLAMSKI REALIZATORI (kaddesallahu esrarehem), **sabroa i evidentirao:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2001., broj stranica 269.

13. Imam Ebu Abdillah Muhammed ibni Sulejman El-Džezuliju – rahmetullahi alejhi, ذَلِيلُ الْخَيْرَاتِ فِي ذِكْرِ الصلوات عَلَى سَيِّدِ الْكَانَاتِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْبَرَّاتِ DELAILUL-HAJRAT - SALAVATI I SELAMI

ALLAHOVA POSLANIKA MUHAMMEDA, sallallahu alejhi ve selleme, **prevo i prevod sročio:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2002., broj stranica 260+91. (drugi prijevod)

14. Et-Tadžuddiniju veš-Šejhus-Sufiju Ahmed b. Muhammed b. Ataullahu El-Iskenderiju – radijallahu anhu, مُفَاعِحُ الفَلَاحِ وَمُصَاحِّحُ الْأَرْوَاحِ SVEVIŠNJI ALLAH I NJEGOV ZIKRULLAH, **prevodilac i komentator:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2003., broj stranica 358.

15. Šejhul-Ekber Muhjuddin ibn Arebi, kaddesallahu sirrehu, فضوص الحکم BRILJANTI MUDROSTI (Tekstovi mudrosti, biti i suštine), **prevodilac i komentator:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2005., broj stranica 455.

16. Sejjid hafiz Muhammed hadži Husejn-zade, rahmetullahi alejhi, KAJ-MAK MUDROSTI – Zublja istinitosti o Velikom i Malom svijetu, **prevodilac i komentator:** Šejh Čolić hadži Mustafa efendija, izdavač: Tekija Šejh Husejn-baba Zukić, Hukeljići-Živčići (Fojnica), Visoko, 2006., broj stranica 266.

U **Zaključku** rada čiji kraći prikaz smo dali u ovom serijalu, između ostalog je rečeno:

1. Šejhov životni put je obrazac na koji se mogu ugledati imami, daije i sufije kako bi požrtvovan trebalo da bude islamski pregalac koji ne žali ni vremena, ni truda, ni samoga sebe da bi bio u službi svoje plemenite i časne misije.

2. Šejh je, svojom usmenom i pisanim riječju, dao značajan doprinos u izučavanju, očuvanju i prenošenju sufijske misli i prakse u našim krajevima.

3. Do danas je objavljeno preko dvadeset autorskih knjiga, prijevoda i drugih radova šejha Čolića, a još toliko ih čeka u rukopisima i pripremi. Glavna karakteristika njegovog autorskog rada i komentarisanih prijevoda je originalnost i autentičnost.

4. U šejhovim autorskim djelima i prijevodima obrađena su najznačajnija pitanja kojih se doticao muslimanski genij tokom povijesti, posebice onaj sufijske provenijencije, kao što su pitanja: egzistencije, njene kategorizacije, Obznānā Allaha Uzvišenog, Savršenog Čovjeka, Svjeta, sistematizacije ideologija i religija i dr., kao i šejhova posve nova i originalna razumijevanja i tumačenja tih tema i pitanja.

•Metalno d.d. Zenica

Ul. Sarajevska 364, 72 000 Zenica
Bosna i Hercegovina

E-mail: metal.ts@bih.net.ba

Tel: ++ 387 32 421 794, Fax: ++ 387 32 421 796

www.metalno.com

95 godina od rođenja

KAJMAK MUDROSTI ŠEJHA MUSTAFE EF. ČOLIĆA

Prije preseljenja, na upit jednog od učenika: "Šta ćemo mi poslije Vas?", odgovorio je: "Imate moje knjige. Ko se bude s njima družio, družit će se i sa mnom. Moje knjige, to sam ja. Ko njih bude video, video je i mene." Pola godine nakon njegovog preseljenja, na tevhidu za Šejhovu dušu, imam i šejh Midhat ef. Čelebić kazat će: "Toliki je obim Šejhovog rada da mi u pedeset narednih godina nećemo biti u stanju doseći njegove spoznaje i duhovne horizonte i obzorja"

Piše: Edib KADIĆ
edib@stav.ba

Od dolaska islama na ove prostore, pa sve do danas, u Bosni su živjeli, radili i djelovali učenjaci koje su uvažavali i cijenili njihovi savremenici širom islamskog svijeta. U nepreglednom nizu imena u petstoljetnom periodu prepoznajemo najprije rukoprepisivače te komentatore znamenitih djela klasične islamske misli s jedne i autore izvornih djela iz različitih oblasti vjerouaučnih znanja s druge strane. Djela koja su iza njih ostala još se uvijek koriste u izučavanju islama i vjerskih nauka. Pisana su, uglavnom, na arapskom, turskom i perzijskom jeziku, pa je to jedan od glavnih razloga što su mnogi od ovih autora, među kojima je bio veliki broj tarikatskih šejhova i derviša, ostali skoro sasvim nepoznati današnjoj javnosti jer veliki dio njihovih djela do danas je ostao nepreveden.

OSOBNA SPOZNAJA SVOG I SVJETSKOG SUBJEKTA

U moru bošnjačkih duhovnih velikana i alima, jedan od posljednjih u nizu zasigurno je i nakšibendijski šejh Mustafa ef. Čolić. Rođen je 1. marta 1921. godine u Pločniku – Sokolovići, općina Rogatica. Osnovno i vjersko obrazovanje stekao je u rodnom mjestu. Kako je

bio najbolji učenik u osnovnoj školi, oba učitelja, jedan Srbijanac i drugi Hrvat, osobito su ga pazili. Samo je jedanput kažnjen, i to kada je iz bukvara iščupao kraljevu sliku.

Amidža ga nakon toga upisuje u Merhemića medresu u Sarajevu, a na preporuku travničkog kadije, dva mjeseca kasnije prebacuje ga u reformirani Elči Ibrahim-pašinu medresu (Fevziju) u Travniku. Bio je odličan učenik i tako nadaren da je drugi i treći razred Medrese završio za jednu godinu. Uoči Drugog svjetskog rata završio je školovanje u Medresi kao učenik generacije, s dvadeset i šest petica i jednom četvorkom u završnom svjedočanstvu.

Nakon toga, u januaru 1941. godine dobija posao kao imam i muallim u džematu Podžeplice (općina Rogatica). Početkom Drugog svjetskog rata, četnici mu ubijaju oba djeda, oca, dva brata, amidže, daidže i drugu rodbinu, a on odlazi za Sarajevo. U intervjuu za islamske novine *Preporod* iz 1996. godine za svoju je porodicu kazao: "Svi moji preci pobijeni su od strane četnika zbog kelime-i-šeheradeta." U novembru 1941. godine odlazi u Ostružnicu kod Fojnice na mjesto imama, gdje ostaje sve do 1952. godine, kada prelazi na mjesto imama i hatiba Atik-džamije u Fojnici. U periodu između 1945. i 1949. godine upoznaje se s mladim intelektualcem Halidom ef. Salihagićem, koji će postati njegov nerazdvojni drug na putu duhovnog usavršavanja. Čolić je Salihagića kasnije opisao kao *svog tarikatskog i mearifetskog saputnika*.

"Mustafa-efendija postaje derviš u periodu između 1945. i 1949. godine. Ispocetka je okljivao, ali je upoznavanje s mladim intelektualcem Halidom Salihagićem bilo presudno, tako da se ova dva tragedica za Istinom u najpoletnijim godinama svog života u istom mjesecu podervišuju. Prvi kod šejha Rizvana ef. Bodovije, a drugi kod šejha Džemila ef. Numanagića. Pred smrt će šejh Rizvan idžazetnamom promovirati Mustafu ef. u šejha i svoga halifu-nasljednika", piše mr. Mensur Valjevac u knjizi *Šejh Mustafa efendija Čolić*, jednoj od knjiga u ediciji "Dobri Bošnjani", koju izdaje "Dobra knjiga" u Sarajevu.

Priča se tako, a u tradiciji bosanskih tekija hikaje iz života bogougodnika i danas su žive, kako je jedne prilike, vjerovatno krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća, nakon što je završio sve pripreme

Skoro da je nepoznato u našoj petstogodišnjoj historiji da je jedan imam uložio toliko truda i energije u prevođenje djela naše religijske i duhovne tradicije. Šejh Čolić preveo je prvi jednu hadisku zbirku s arapskog na bosanski jezik, a radi se o znamenitoj zbirci "Rijadu-s-Salihin" Imama Nevevija, r.a. Šejh Čolić preveo je kompletno djelo Imama Nevevija, a ne izbor iz njegovog djela, kao što su to kasnije učinili u ediciji "Porodična biblioteka" krugovi skloni selektivnom pristupu bogatoj historiji islamske misli.

za objavljanje neke od svojih knjiga, rukopis pokazao svom prijatelju Halidu ef. Salihagiću. On je pogledao Čolićevu knjigu pa mu je kazao: "Knjiga je izvrsna, u to nisam ni sumnjao, samo mi je za oko zapalo to što si na kraju napisao da je svako kopiranje i umnožavanje knjige zabranjeno. Kako to, šejh efendija, da si ti stavio zabranu kopiranja, umnožavanja i prepisivanja Allahovih ajeta iz Kur'ana i izreka i hadisa Alejhiselama kojih je tvoja knjiga prepuna?" Istog je časa Mustafa ef. uzeo olovku i precrtao stavku o zaštiti autorskih prava pa je kazao kako nikad ni u jednoj njegovoj knjizi neće pisati ovako nešto.

U ramazanu 1955. godine šejh Čolić seli za Jajce, gdje je postavljen za imama, hatiba i muallima džamije Esme Sultanije u Jajcu, i na tim dužnostima ostaje u ovom džematu sve do 1987. godine, kada odlazi u penziju. Nakon što je Vrhovno starještvo službeno zabranilo da imami nose ahmedije i džubbeta, osim za vrijeme obavljanja vjerskih obreda, Šejh se pismenom molbom obraća reisul-ulemi da on bude izuzet. Međutim, 25. juna 1962. godine dobija odbijenicu.

Nakon četničke okupacije 1992. godine, napušta Jajce sa svojim džematlijama. Ljudi su kupili ono najnužnije, a on je ponio sa sobom nekoliko kartonskih kutija svojih rukopisa i nešto knjiga. Sudbina ga doveđe u Kaćune kod Bosavače. Pri završetku rata prelazi u Visoko. Preselio je na ahiret 5. maja 2004. godine, a sutradan mu je klanjana dženaza u Pertačkoj džamiji u Visokom.

NAJPLODNIJI TARIKATSKI AUTOR XX STOLJEĆA U BOSNI I HERCEGOVINI

Šejh Čolić poznavao je izvrsno arapski i turski jezik te je tokom svog života objavio preko dvadeset autorskih knjiga, prijevoda i drugih radova, a još dva desetak knjiga svoje objavljanje čeka u rukopisu i pripremama. Njegova su objavljena djela i prijevodi: *Zbirka kratkih minberskih hubi* (1960); *Vrtovi pobožnjaka – izraza Božijeg Poslanika* (1974); *Zbirka salata i selama* (1995); *Evidencije i definicije osnovnih ideoloških i religioloških učenja* (1998); *Evidencije i definicije islamskih serijatskih učenja i vjerovanja* (1998); *Ključna spoznaja islamskog tarikatskog učenja* (1999); *Isa, alejhisselam, u svjetlu islamske tradicije* (2000); *Sa bismilom a bez bismile* (2000); *Osobna spoznaja Svoga i Svjetskoga Subjekta i njegove egzistencije* (2000); *Zagonetnosti i nepoznanice metafizičkog srca (metafizičkog čovjeka)* (2000); *Spasosna poslanica* (2000); *Znanstveni tarikatski priručnik i vaspitni sufiski udžbenik* (2000); *Sročeni ilmihalski tekstovi* (2001); *Zbirni ilmihal islamizacionih stanja i pitanja za odrasle i dorasle* (2001); *Sintaksa naučnog i vjeronaučnog jezika, znatiželja svakog "murida" i potreba svakog "ferida"* (2001); *Tarikatski pirovi – dinski islamski realizatori (Kaddesallahu esrareh)* (2001); *Delailul-hajrat – Salavati i selami Allaha Poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme* (2002); *Božanske objave – kitabske i ekvanske* (2003); *Osobne promocije i vlastite emocije* (2003); *Svevišnji Allah i Njegov Zikrullah* (2003); *Brijanti mudrosti (Fususul-Hikem)* (2005); *Božanski govor i insanski jezik* (2006); *Kajmak mudrosti – Zublja istinitosti o velikom i malom svijetu* (2006); *Osobne promocije i vlastite emocije* (2007); *Minberski biseri* (2012); *Četrdeset i četiri zagonetnog hadisa* (2014).

Prije preseljenja, na upit jednog od učenika: "Šta ćemo mi poslije Vas?", odgovorio je: "Imate moje knjige. Ko se bude sa njima družio, družit će se i sa mnom. Moje knjige, to sam ja. Ko njih bude video, video je i mene." Pola godine nakon njegovog preseljenja, na tevhidu za Šejhovu dušu, imam i šejh Midhat ef. Čelebić kazat će: "Toliki je obim Šejhovog rada da mi u pedeset narednih godina nećemo biti u stanju doseći njegove spoznaje i duhovne horizonte i obzorja."

Šejh Čolić pisao je osebujnim stilom uz upotrebu specifične terminologije s veoma suptilnim i nadasve vrlo preciznim odabirom svake riječi. "Šejh je, jednostavno, formulirao potpuno novu teološko-sufijsku, pa možemo reći i filozofsku terminologiju nepoznatu u bosanskom jeziku od ranije. Pored toga, on je,

poput Ibn Arebija, i u samom arapskom jeziku iznjedrio nove termine, sintagme i konstrukcije koje su morfološki sasvim opravdane, ali ne i prisutne u klasičnim arapskim rječnicima, a niti enciklopedijskim rječnicima sufiske terminologije”, objašnjava Mensur Valjevac.

Baš kao što je to slučaj s Ibn Arebijem, posebna poteškoća za razumijevanje Čolićevog djela jeste njegov jezik. Svako ko je navikao na terminologiju i sistem izlaganja koji su zastupljeni u savremenim obrazovnim institucijama i sistemu morat će se posebno potruditi i uložiti veliki napor da prati ono o čemu govori Šejh. “Njegovo izlaganje ne liči pravolinijskom kretanju koje se može pratiti i logički zaokruživati, a onda, na osnovu

toga, nastaviti s kretanjem i napredovanjem. Ono je, više i rađe, lociranje u prostoru u kome sa svih strana dolaze informacije koje se moraju uočavati i pratiti, pa svemu što se osvijetli dati njegovo pravo mjesto. Najviše liči na kur’ansko i hadisko kazivanje. Svojim odrastanjem i sazrijevanjem, pri svakom novom čitanju Kur’ana i Hadisa postajemo svjesni poruke koju smo do tada nebrojeno puta pročitali i čuli, ali nam je ostajala skrivena i nedostupna”, piše Ibrahim ef. Babić u predgovoru knjige o šejhu Čoliću, koju je napisao Mensur Valjevac.

Šejhovi prijevodi nekada su doslovni, nekada prilagođeni i prepričani, a nekada prokomentirani i dodatno objašnjeni. Šejhovi komentari autentični su i odraz

su njegovog tesavvufskog mišljenja. Skoro da je nepoznato u našoj petstogodišnjoj historiji da je jedan imam uložio toliko truda i energije u prevođenje djela naše religijske i duhovne tradicije. Sejh Čolić preveo je prvi jednu hadisku zbirku s arapskog na bosanski jezik, a radi se o znamenitoj zbirici *Rijadu-s-Salihin* Imama Nevezija, r.a. Šejh Čolić preveo je kompletno djelo Imama Nevezija, a ne izbor iz njegovog djela, kao što su to kasnije učinili u ediciji *Porodična biblioteka* krugovi skloni selektivnom pristupu bogatoj historiji islamske misli. Baš kao što je sa žarom prevodio osnovna vjerouaučna djela bez kojih je ulazak u dublje slojeve vjerouaučnog znanja nemoguć, šejh Čolić je prevodio i klasična tarikatska djela. Tako je preveo i jedno od najsloženijih djela sufiske gnose ikada napisano – *Fususul-hikem* od šejhul-ekbera Muhibbiddina Ibn Arebija, napisavši i komentar ovog djela i time se naslonivši na dugu bošnjačku tradiciju čitanja i tumačenja Ibn Arebijevih djela koja seže od Abdullaha Bošnjaka s kraja 16. stoljeća.

Šejh Čolić je učestvovao i na nekoliko naučnih skupova, od kojih je možda i najznačajniji “6th International Congress of the WIAMH”, održan u augustu 1999. godine u Tuzli, na kojem je šejh predstavio rad *Evidenciona analiza fizičkog i metafizičkog čovjeka*. U radu je objasnio da, kako je god naš fizički organizam ovisan o određenim faktorima, isto je tako i metafizički organizam ovisan o metafizičkim faktorima. “Opšte metafizičke bolesti su adekvatne fizičkim bolestima, pa i metafizički čovjek ima svoje glavobolje, grudobolje i trbuhabolje, a to

Posljednji u dugom nizu znamenitih pregalaca koji donosi vlastitu poetiku vjerouaučnog znanja jeste šejh hadži Mustafa ef. Čolić. Donjeti vlastito iskoračenje najprije znači u potpunosti razumjeti sva prethodna iskoračenja, a potom sasvim prepoznati osobitosti mesta i vremena onih pojedinaca i grupa kojima se vjerouaučni pregalac obraća. Svaki je od ovih segmenata šejh Čolić u potpunosti ostvario iako zvanični vjersko-obrazovni sistem to do danas nije prepoznao. U tridesetak svojih djela, što prevedenih i komentiranih, a što autorskih, šejh Čolić ponudio je jedan univerzalni obrazac za sve stepene vjerouaučnog znanja i za sve fizičke i duhovne uzraste. Svakoj od kategorija pristupa kako bi ga najbolje razumjeli njezini pripadnici, s jedne, i kako će najbolje ostvariti dinske rezultate, s druge strane. Tu su najprije stihovani prijevodi od kojih su neki općenito namijenjeni djeci, a neki su za horno izvođenje; prijevodi imanskih šarta za različite stepene vjerouaučnog znanja; hutbe; tumačenje pojedinačnih događaja iz života Isaa, a.s., kao važnih mesta u čovjekovom putu duhovnog sazrijevanja; životopisi šesterice pirova; najznačajniji zaključci Abdu-l-Kadira Gejlanija; evidentiranje i definiranje sastavnih dijelova potpunog vjerovanja; analiza svih koristi zikra Allahovog imena pa do zagonetnih tumačenja zagonetnih hadisa i složenih prijevodâ složenih Ibn Arebijevih djela. Pri-

svemu tome, šejh Čolić ni za trenutak ne zaboravlja kome su namijenjena njegova djela te svoj pristup oblikuje prema potrebama savremenih intelektualaca Bosne ukazujući im povremeno na prisustvo bosanske tradicije vjerouaučnog znanja na koju se oslanja i za koju se jedino i veže.

Djela šejha Čolića svom čitaocu iscrtavaju jasan put kroz sve stepene vjerouaučnog znanja usmjeravajući ga ne samo informaciono na zakonomernosti određenog stepena već mu sve vrijeme biva potencirano da samo posjedovanje znanja najprije bez djelovanja, a potom i bez jasnog uvjerenja u potpunu istinitost neće dati nikakva ploda. Njegovo šezdesetogodišnje bavljenje prevođenjem, komentiranjem i pisanjem dalo je najvrednije i najupotrebljivije rezultate vjerouaučnog znanja u Bosni danas. Želeći da evidentira i definira svaku pojedinost koja predstavlja neku od sastavnica vjerovanja, šejh Čolić uobličio je potpunu teorijsku platformu za razumijevanje svih stepeni vjerouaučnog znanja i stadija duhovnoga puta. Pritom, kao jednu od najvažnijih tačaka njegovog djelovanja prepoznajemo stalno potenciranje na obnavljanju razrušenog braka između nauke i vjerouauke te šerijata i tarikata, jer pojedinac koji poznaje samo jedno nije cijelovit već je obavezan unutar svog znanja i djelovanja spojiti oba polariteta kako bi se pojavili plodovi njegova rada i vjerovanja.

Sead Šemsović

Salih Smajlović, novinar *Preporoda*, napravio je 1996. godine intervju sa šejhom Mu-stafom ef. Čolićem, pod naslovom *Tarikat je, zapravo, šerijatski šerijat*, odmah nakon što je šejh došao u Visoko. Intervju je objavljen 15. septembra 1996. godine, a ovdje ćemo prenijeti samo dio tog intervjuja:

“(...) Tesavuf nije misticizam, kako nam Evropljani sole pamet. Tesavuf je stalna revizija, stalno čišćenje, stalno prečišćavanje svoga vjerovanja. Tesavuf je, de facto, takvaluk, a takvaluk znači bezgrještost, potpuna moralizacija čovjeka islamom. Takvaluk neki prevode kao bogobojaznost, što je pogrešno. Bojanje Allaha i robovanje Njemu iz straha i kazne znači prisilno robovanje i to se zove ibadet. To je šerijatska stvar. U tarikatu takvaluk nije po sili robovanja, nego po sili ljubavi, po sili volje. Kod svake naše džamije s jedne strane treba da bude mekteb, a s druge strane tekija. Što se u šerijatu teoretičiralo, u tarikatu se realiziralo. Tarikat je, zapravo, šerijatski šerijat. (...) Prvo sam čitao *Ihjau ulumud-din*. Ovo djelo je sufara u tarikatu. Gazali je u svom djelu, de facto, realizirao tarikat. (...) Islamski svijet je dobrom dijelom evropeiziran, što će reći racionaliziran. Tumači se i isповijeda mozgova vjera, a srčana vjera je zapostavljena. (...) Tarikatski posao je da se omilli vjera, da čovjek vjeru zavoli, a ne da ga uči kako se vjera prakticira. U našim uvjetima svaki derviš, a pogotovo svaki hodža, dužan je da nauči tarikatski ilmihal uporedno sa šerijatskim vjerovanjem. Jedno bez drugog ne može. Ne može mozak bez srca, niti može srce bez mozga. Ne može šerijat bez tarikata, kao što ne može tarikat bez šerijata. Ko je neprijatelj tarikatu, on je neprijatelj prosvjeti, jednoj posebnoj prosvjeti, duhovnoj prosvjeti. On de facto pasivizira vjeru, on je, kako se to kaže, umrtvljuje. (...) Ja sam predlagao ranijem reisul-ulemi hadži Jakubu ef. Selimovskom da se u medresama zavede uporedno, komparativno proučavanje šerijata i tarikata, jer su to dvije osnovne kategorije. (...) To bi trebala biti praksa i na islamskim fakultetima. Na islamskim fakultetima i u Kairu, Meku i Medini je ista situacija. (...) Predstoji nam da prekinemo s takvom praksom i da priznamo da osim juristike islamske, šerijata, postoje i šerijatski šerijat, a to je tarikat.”

znači da i metafizički čovjek (tj. umski, razumski, duhovni i duševni) ima svoja oboljenja i bolovanja koja ga dezangažiraju, degradiraju, pasiviziraju, demoraliziraju i likvidiraju, koje ga totalno razaraju i uništavaju”, napisao je, između ostalog, šejh Čolić.

KAO DA NIJE BIO S OVOG SVIJETA

Šejh Ibrahim ef. Babić, Čolićev du-gogodišnji učenik i prijatelj, kaže kako Šejh nikada nije govorio o politici, o du-njaluku, o sebi i svojim problemima i te-gobama, niti o bilo čemu čime se svi mi manje-više bavimo. “A tek o drugom, da ti o drugom nešto priča, bilo da se radi o reisu ili o predsjedniku države, ili o bilo kome, ma ništa, nikad. Ala mu rahmetile, kao da nije bio s ovog svijeta, tako mi je uvijek djelovao. Od 1977. godine pa sve do njegove smrti družili smo se. Dok smo bili zajedno u Jajcu, sedmično smo se vidjeli. Koliko je u svom životu zanemario dunjaluk, vidi se po tome što nije imao ni kolibu, a kamoli kuću ili stan, a već je bio otiašao u penziju. Ali zato se Allah dž.š. za njega pobrinuo”, priča šejh Ibrahim, prisjećajući se vremena kada je šejh Čolić nakon rata došao iz Kaćuna u Visoko.

Šejh Babić kaže kako je nekoliko godina pred preseljenje bio odlučio da kupi jednu staru kuću u Visokom u kojoj je do tada živio kao podstanar. “Znao sam da nema ništa para, a kuća je koštala 85

hiljada maraka. Meni je to bilo pregolemo pa sam malo s jednim ahbabom prošnju-hao i samo 100 metara od te stare kuće našao novu kuću za 60 hiljada. Bila je bolja koliko hoćeš od ove stare. U njoj nova stolarija, sve novo. Veliko dvori-šte, ama sve bolje. Ushićeni odemo kod Šejha i ispričamo mu šta smo našli, a on nam kaže da je već pazario ovu staru kuću, da se dogovorio s vlasnikom. Ja mu na to kažem: ‘Šejh efendija, mi smo našli novu kuću, bolja od ove, a dosta jeftinija.’ Na to nas šejh samo upita: ‘Pa to vi meni došli da me nagovorite da ja slažem?’ O tome više nije bilo priče. Pi-tamo ga: ‘Šejh efendija, imaš li para?’ ‘Nemam’, kaže. Priupitamo: ‘Kako ćes onda to izdeverati?’ On nam odgovori: ‘Allah se brine, ovo je moja nafaka, ako Bog da.’ Eto, takav je bio šejh efendija”, priča šejh Ibrahim Babić.

Nije bio prošao krajnji rok isplate, a šejh Čolić već je bio platio cijelu sumu kuće. U tom je vremenu stampao svoje knjige koje su se prodavale kao bestse-leri. Razne institucije, ministarstva, pri-vatne biblioteke, instituti, svi su zvali da kupe njegove knjige bez da je igdje išta bilo reklamirano. “Ljudi koji su počeli da čitaju te knjige 90 posto teksta nisu razumjeli. Ali kada su se trebale proda-vati, išle su k’o halva. *Tarikatul Muhame-dija* i *El ezkaru vel evradu* su toliko teški i komplikirani tekstovi da ništa nećete razumjeti ako nemate dobro predznanje

o ovim stvarima, da ste ma kakav inte-lektualac”, kroz smijeh će šejh Ibrahim.

Šejh Džemal Moćević, jedan od uče-nika šejha Čolića, prisjeća se da su od-mah nakon rata on i šejh Zakir Bektić otišli da posjete Šejhu u Visoko.

“Kod Šejha smo bili nas dvojica i je-dan Nedžad. Šta smo tada čuli, Bože dra-gi! Šejh je govorio pet sati bez prestanka, a mi smo sjedili i slušali. Da sam bogdom imao papir i olovku da makar nešto zapi-šem. U neko doba šejh Zakir reče šejhu: ‘Stan’, šejh efendija, hoćemo li Džemo i ja išta zapamtiti? Kad smo izašli, šejh Zakir mi se okrenu i reče: ‘Nikad ovo nigdje i ni od koga nisam čuo.’ Nešto od ovog što nam je govorio obznanio je u svojim knjigama. Sva nebesa, astronomiju, astrologiju, matematiku, fiziku, biologiju – svega se u svom govoru dotaknuo šejh Čolić”, priča šejh Džemal. Šejh Čolić nerijetko je ponavljao da je došlo vri-jeme za sintezu naučnog i vjeronomučnog znanja, za ponovno uspostavljanje braka između ovih dvaju znanja, a njegova dje-la i usmena izlaganja bili su najbolji po-kazatelj da je taj brak još uvijek moguć. Njegova grandiozna pisana djela ostat će kao trajni spomen na duhovnog velikana koji je cijeli život obavljao imamske dužnosti, a u isto vrijeme prevodio i tumačio klasična djela islamske duhovnosti. Da-nas u Jajcu, gradu u kojem je Šejh Čolić proveo skoro cijeli svoj radni vijek, jedna ulica nosi njegovo ime. ■